

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تربیت اخلاقی دوره ابتدایی با رویکرد اسلامی

مؤلفان :

رضوان نوری احمد آبادی کارشناس ارشد دانشگاه پیام نور

فاضل ترابی احمد آبادی

دکتر محمد جواد کوچک یزدی عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

سرشناسه :	نوری احمدآبادی، رضوان، ۱۳۷۳-
عنوان و نام پدیدآور :	تربیت اخلاقی دوره ابتدایی با رویکرد اسلامی / مولفان رضوان نوری احمدآبادی، فاضل ترابی احمدآبادی، محمدجواد کوچک یزدی.
مشخصات نشر :	تهران : گروه آموزشی مدرس: انتشارات سنجش و دانش، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری :	۲۱۴ ص؛ ۵/۱۴×۲۱/۵ س.م.
شابک :	۹۷۸-۶۲۲-۲۱۶-۴۹۲-۸
وضعیت فهرست نویسی :	فیا
یادداشت :	کتابنامه: ص. ۲۱۲-۲۱۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع :	تربیت اخلاقی (ابتدایی) -- ایران
موضوع :	Moral education (Elementary) -- Iran
موضوع :	تربیت اخلاقی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع :	Moral education-- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده :	ترابی احمدآبادی، فاضل، ۱۳۶۳-
شناسه افزوده :	کوچک یزدی، محمدجواد، ۱۳۳۷-
رده بندی کنگره :	۲۶۸LC
رده بندی دیویی :	۱۱۴.۰۰
شماره کتابشناسی ملی :	۶۱۳۸۲۱۱

www.sanjesh.ir

sanjeshodanesh@iran.ir

عنوان: تربیت اخلاقی دوره ابتدایی با رویکرد اسلام

مولفان: رضوان نوری احمدآبادی، فاضل ترابی احمدآبادی، محمد کوچک یزدی.

ناشر: انتشارات سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

صفحه آرای: مهدیه مخبری

طراح جلد: مهتاب دوستی

ناظر: نسرين خانی

قطع و تیراز: رقعی، ۵۰ نسخه

«کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است»

بهاء : ۴۰۰۰۰۰ ریال

چاپ و نشر: تهران، ملارد، مارلیک، بلوار هفت تیر، مجتمع تجاری اداری امیر، آکادمی تخصصی دکتری

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۲۶

تلفن تماس: ۰۲۱-۶۵۱۴۰۰۲۷

یادداشت مؤلفان

در هم تنیدگی فرایند تربیت و اخلاق موجب شد که مرز مشخصی در گذشته میان این دو تصویر نشود و فرایند تربیت با اخلاق همسان پنداشته شوند و اخلاقی بودن به مثابه تربیت یافتگی انگاشته شود چنان که غزالی چنین نگاشت: معنی تربیت این است که مربی، اخلاق بد را از آدمی باز ستاند و به دور اندازد و اخلاق نیکو جای آن بنهد.

خواجه نصیر الدین طوسی نیز چنین نوشت: تربیت صنعتی است که از طریق آن مدارج عالی انسانی فراهم می آید و پست ترین مراتب انسانی به کامل ترین رتبه خود می رسد.

از سوی دیگر، جالب است بدانیم بسیاری از صاحب نظران تعلیم و تربیت اسلامی کمتر واژه تربیت را به کار برده اند و به جای آن از واژگان تعلیم، تربیت، تهذیب، تزکیه، تخلق به اخلاق، تأدیب، ریاضت، تدبیر سیاست و ... بهره برده اند و این بدان جهت است که واژگان تربیت به معنای آموزش و پرورش متری و به معنای برانگیختن و فراهم آوردن مراحط شکوفایی و رشد تمامی توانایی و شئون وجودی آدمی، در گذشته اصلاً مصطلح نوده و یا اخلاق و تربیت را آن چنان درهم تنیده می دانستند که تربیت بدون اخلاق را غیر قابل تحقق می دانستند و با این که باور داشتند تربیت بدون پرتو افکنی اخلاق امری ناصواب و بی سرانجام است.

اما امروزه، جدا انگاری فرایند اخلاق و تربیت تردید ناپذیر است. حال برای تبیین بیشتر تفاوت های این دو فرایند و رابطه آنها، حوزه و قلمرو این دو فرایند را بررسی می کنیم.

۱- تربیت فرایندی بسیار گسترده است و گستره آن به تمامی ابعاد، توانایی ها، قابلیت ها و به همه شئون وجودی آدمی گسترانده شده و تمامی زمینه های وجود آدمی را در بر می گیرد اما فرایند اخلاق یکی از حیطه ها و ساحت های تربیت به شمار می آید. از این رو می توان گفت تربیت اقسام فراوانی دارد و از آن جمله: تربیت بدنی، تربیت عقلانی، تربیت دینی، تربیت اخلاقی، تربیت جنسی، تربیت عاطفی، تربیت عاطفیف تربیت عرفانی، تربیت مدنی، تربیت اجتماعی و ... استاد مطهری در این باره می نویسد: تربیت پرورش دادن و به فعلیت رساندن تمامی استعدادها و ایجاد تعادل در هماهنگی میان آن هاست تا از این طریق مترقی به سوی اخلاق کمال برسد. و به تعبیر یکی از نویسندگان غربی، تربیت در زمینه جسم، جان و روان انسان است و تمامی زمینه های وجود او را در بر می گیرد.

۲- به گفته برخی از صاحب نظران تعلیم و تربیت طی قرون متمادی تنها بر ملاحظات فلسفی و اخلاقی مبتنی بوده، امرزه نیز به رغم تسلط دانش بشر در زمینه های زیست شناسی، جامعه شناسی و روانشناسی بر تعلیم و تربیت، باز این نکته آشکارتر شده که علم و دستاورد های فنی آن نه تنها کافی نیست بلکه همچنان باید ملاحظات اخلاقی و فلسفی مهم اصلی را در تعلیم و تربیت بر عهده داشت باشد زیرا بررسی اهداف و غایات تربیت نه در صلاحیت علم و نه در حد تکنیک بلکه فقط در صلاحیت فلسفه و اخلاق است.

بر این اساس می توان گفت تربیت فرایندی است که با آموزه ها و یافته ها و با علوم بسیاری از جمله: زیست شناسی، روانشناسی روانشناسی تربیتی، روانشناسی اجتماعی، جامعه شناسی، جامعه شناسی تربیتی، دین و فلسفه،

اخلاق و ... سر و کار دارد و مبانی علمی، فلسفی و دینی خود را از یافته ها و آموزه ها به دست می آورد و ملاحظات اخلاقی یکی از مبانی تربیت به شمار می آید که با توجه به آنها تربیت شکل می پذیرد بدین تربیت می توان جایگاه فرایند تربیت را در ارتباط با فرایند اخلاق به دست آورد و تفاوت این دو را واکاوید.

۳- فرایند تربیت با تمامی رفتار آدمی در همه ساحت و زمینه ها و با تمام اقسام و انواع آن تنها صبغه ارزشی داشته باشد و یا نه ارتباط وثیق و عمیق دارد. در صورتی که فرایند اخلاق با رفتار آگاهانه ای که از سر علم و عمد و انتخاب و گزینش آنها می پذیرد و صبغه ارزشی دارد و نیز با ملکات و صفات پایداری که تکرار آن رفتار بژه به جب پیدایش آنها شده سر و کار دارد.

۴- عالمان اخلاق فعل اخلاقی را در برابر فعل طبیعی قرار داده اند و گفته اند فعل اخلاقی از حدود کارهای طبیعی و عادی خارج است و با آنها تفاوت دارد و کار تربیتی و فرایند تربیت علاوه بر فعل اخلاقی، فعل طبیعی و رفتار عادی را نیز زیر پوشش دارد. مقصود از فعل طبیعی از احساس گرسنگی و خواب و استراحت را در پی خستگی و نیز فعالیت های روزمره زندگی، پیداست در این کارها آدمی با حیوان مشترک است و کارها و نیز اندیشه ها و صفات و میل های مربوطه به این منظور جلب نفع مادی و دفع زیان مادی انجام می گیرند. به عبارت دیگر ریشه این گونه افعال سودجویی مادی است و فرایند تربیت تمامی این رفتارهای عادی و طبیعی و نیز رفتار اخلاقی و صفات اندیشه های مربوط به آن مختص عالم انسانی و قابل ستایش و ستایش و نکوهش و ریشه آن فضیلت جوئی فطری است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول
۱	کلیات
۲	مقدمه
۶	شرح بیان مسئله ی پژوهشی
۹	اهمیت و نقش تربیت اخلاقی
۹	تعریف اخلاق
۱۵	اهمیت و ارزش پژوهش از نگاه اسلام
۱۹	نتایج کاربردی
۲۱	اهداف و ارزشهای تربیتی حاکم بر دوره ابتدایی آموزش و پرورش ایران
۲۱	خودسازی (روح و جسم)
۲۱	خدانشناسی (صفات خدا، آیات تکوین، تشریعی، انبیا و اولیای الهی)
۲۲	مخلوق شناسی
۲۲	شناخت خلقت
۲۲	ارزش گذاری برای علم و دانش
۲۳	اعتقادی:
۲۴	اخلاقی:
۲۵	علمی و آموزشی:
۲۶	فرهنگی هنری:
۲۶	اجتماعی:
۲۷	زیستی:
۲۸	سیاسی:
۲۸	اقتصادی:
۲۹	تعریف مفاهیم تربیت اخلاقی
۳۰	مبانی تربیت اخلاقی
۳۰	اصول تربیت اخلاقی
۳۱	روشهای تربیت اخلاقی

۳۱	انواع مقاطع و دوره های تحصیلی
۳۱	مقطع تحصیلی :
۳۲	دوره تحصیلی :
۳۲	پایه تحصیلی :
۳۲	دوره اول و دوم ابتدایی
۳۳	فصل دوم
۳۳	مبانی نظری و کلیات ادبیات
۳۴	مقدمه
۳۴	تبیین
۳۵	معنای لغوی اخلاق
۳۶	معانی اصطلاحی اخلاق
۳۷	اهمیت اخلاق
۳۸	اخلاق در دین اسلام
۴۱	جایگاه تربیت اخلاقی در اسلام
۴۳	تربیت اخلاقی
۴۵	تأثیر تربیت بر اخلاق
۴۶	تاریخچه اندیشه ها و رویکردها در تربیت اخلاقی
۴۷	رویکرد اندیشمندان مسلمان به تربیت اخلاقی
۴۹	رویکرد اندیشمندان متقدم مسلمان به تربیت اخلاقی
۴۹	رویکرد ابن سینا
۵۰	رویکرد فارابی
۵۱	رویکرد ابن مسکویه
۵۲	رویکرد خواجه نصیرالدین طوسی
۵۳	رویکرد ملا احمد نراقی
۵۴	رویکرد فیض کاشانی
۵۵	رویکرد اندیشمندان معاصر مسلمان به تربیت اخلاقی
۵۵	علامه محمد حسین طباطبایی
۵۷	محمدتقی جعفری

۵۸	مرتضی مطهری
۵۹	محمد تقی مصباح یزدی
۶۰	جعفر سبحانی
۶۱	اصول و ارزش های حاکم بر برنامه درسی تربیت اخلاقی
۶۱	تعریف رشد
۶۱	تعریف رشد از دیدگاه روانشناسان رشد
۶۲	چند گانگی رشد
۶۲	رشد اخلاقی
۶۳	آموختن عدالت از طریق سهیم شدن
۶۵	آگاهی اخلاق و اجتماعی - عرفی
۶۶	آگاهی از حقوق فردی
۶۷	نظریه رشد شناختی پیاژه
۶۹	نظریه کلبه‌رگ
۶۹	سطح ۱ - اخلاق پیش عرف (از ۴ تا ۱۰ سالگی)
۷۰	سطح ۲ - اخلاق متعارف (از ۱۰ تا ۱۲ سالگی)
۷۰	مرحله ۱ - تحسین و تایید از جانب دیگران
۷۰	مرحله ۲ - حفظ نظم اجتماعی، اطاعت از قانون و انجام وظایف
۷۱	سطح ۳ - اخلاق پس عرف (۱۳ سالگی به بعد)
۷۱	مفاهیم اخلاقی
۷۲	دیدگاه های مختلف
۷۵	روش آموزش اخلاق در مکتب یادگیری :
۷۶	روش آموزش اخلاق در مکتب رشدی - شناختی :
۷۷	پرورش اخلاقی دانش آموزان :
۹۳	اصول برنامه درسی تربیت اخلاقی
۹۹	تربیت اخلاقی در ایران
۹۹	اهم مصادیق ارزش ها
۹۹	ارزش های مرتبط با خدا
۱۰۰	ارزش های مرتبط با خود (جسمی، روانی و روحی)

۱۰۰	ارزش های مرتبط با خلق (خانواده، جامعه و کشور، امت اسلامی و جامعه جهانی)
۱۰۱	ارزش های مربوط به خلقت
۱۰۲	بررسی تربیت اخلاقی در نظام آموزش و پرورش کشور ایران
۱۰۳	بررسی تطبیقی جزئی اهداف تربیت اخلاقی
۱۰۴	هم پوشانی اهداف
۱۰۴	اهداف اختصاصی کشور ایران
۱۰۶	فصل سوم
۱۰۶	اندیشه های تربیتی و اخلاقی اسلام
۱۰۷	مقدمه
۱۰۸	مبانی، اصول و روش های تربیت اخلاقی
۱۰۸	مبنای فطرت خداجوی انسان
۱۱۰	اصل تقوا و زهد
۱۱۲	روش مراقبه و محاسبه نفس
۱۱۴	روش مجاهده و تحمیل بر نفس
۱۱۵	روش پرهیز از معاصی
۱۱۶	مبنای اندیشه ورزی و عقلانیت
۱۱۷	اصل اعتدال
۱۱۸	روش اعتدال بیم و امید
۱۱۹	روش میانه روی و اعتدال در کارها و عبادات
۱۲۰	اصل تذکر
۱۲۲	روش امر به معروف و نهی از منکر
۱۲۴	روش یادآوری نعمت ها
۱۲۵	روش عبرت آموزی
۱۲۶	مبنای کرامت
۱۲۸	اصل عزت
۱۳۰	روش تکریم شخصیت
۱۳۲	روش عیب پوشی
۱۳۳	مبنای ضعف

۱۳۴	 اصل سعه صدر
۱۳۵	 روش انعطاف پذیری
۱۳۵	 روش صبر
۱۳۷	 اصل مسامحت
۱۳۸	 روش مرحله ای نمودن تکالیف
۱۳۸	 روش تجدید نظر تکالیف
۱۴۰	 مبنای هاست پذیری انسان
۱۴۰	 اصل تبلیغ ارشاد
۱۴۲	 روش مناظره و مناظره
۱۴۳	 روش موعظه
۱۴۴	 اصل تعلیم
۱۴۵	 روش توأم کردن علم و عمل
۱۴۶	 روش ایجاد عادت مطلوب
۱۴۷	 مبنای جذبه حسن و احسان
۱۴۸	 اصل فضل
۱۴۹	 روش عفو و گذشت
۱۵۰	 روش محبت
۱۵۱	 روش توبه
۱۵۳	 اصل تواضع
۱۵۴	 روش خوش خلقی و خوش سلوکی
۱۵۵	 روش اعتراف به تقصیر
۱۵۶	 اصل آراستگی
۱۵۷	 روش آراستن ظاهر
۱۵۹	 روش تزئین کلام
۱۶۲	 آسیب ها و موانع تربیت اخلاقی از دیدگاه امام صادق (ع)
۱۶۳	 نگاهی به عوامل آسیب زا
۱۶۳	 حب دنیا
۱۶۶	 آثار حب دنیای مذموم

۱۶۷	حرص مایه ی درد و رنج
۱۶۷	راه های دل کندن از محبت دنیا
۱۶۸	اول یاد مرگ
۱۶۹	دوم: همنشینی با افراد مومن
۱۷۰	سوم: سخاوت
۱۷۰	زبان
۱۷۳	آفت های زبان
۱۷۳	اهانت و تفریر
۱۷۴	سخن جوی
۱۷۴	قسم نابخواب و نادرست
۱۷۵	خلف وعده
۱۷۵	عیب جویی
۱۷۶	درمان و اصلاح زبان
۱۷۷	خشم
۱۷۹	مضرات خشم
۱۸۱	درمان خشم
۱۸۳	حسد
۱۸۶	ریشه های پیدایش حسد
۱۸۸	شیوه های درمان حسادت
۱۹۰	دروغ
۱۹۲	عوامل دروغگویی
۱۹۳	آثار دروغ
۱۹۳	بی آبرویی و رسوایی
۱۹۵	راه درمان دروغ
۱۹۸	عجب
۱۹۹	عوامل ایجاد عجب
۲۰۱	زبان ها و آفات عجب
۲۰۴	علاج عجب